

KOMPETENCJE JĘZYKOWE I KULTUROWE W TŁUMACZENIU ŚRODOWISKOWYM

IWONA ANNA NDIAYE

Instytut Słowiańszczyzny Wschodniej
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie
anna.ndiaye@uem.edu.pl

Abstrakt: Nasilające się w XXI wieku w Europie procesy migracji są źródłem wielu problemów, m.in. w zakresie tłumaczeń środowiskowych, które odbywają się w różnorodnych instytucjonalnych kontekstach między uczestnikami, charakteryzującymi się nierównym statusem społecznym i językowym. W specyficznym akcie komunikacji tłumacz bierze aktywny udział, pełniąc rolę od mediatora po adwokata. Autorka podejmuje próbę określenia aktualnych potrzeb w zakresie tłumaczenia środowiskowego w Polsce. Koncentruje się przy tym na kwestiach kompetencji językowej oraz kulturowej tłumaczy

Słowa kluczowe: tłumaczenie środowiskowe, kompetencje językowe, kompetencje kulturowe

Uwagi wstępne

Wiek XXI charakteryzuje się nasileniem ruchów migracyjnych, które wywierają istotny wpływ na wszystkie sfery życia społeczno-politycznego krajów europejskich. W rezultacie przemian systemowych po roku 1989 oraz z racji członkostwa w Unii Europejskiej Polska również została włączona do grupy państw

imigracyjnych. Najliczniejszą grupę imigrantów w naszym kraju stanowią obywatele Ukrainy, Białorusi, Rosji, Wietnamu i Armenii. Wzmożone ruchy migracyjne obywateli innych państw można zaobserwować od momentu wejścia Polski do Unii Europejskiej w 2004 roku. Ponadto systematycznie ulega zwiększeniu liczba uchodźców z krajów afrykańskich oraz Bliskiego Wschodu¹.

Procesy migracyjne wywołują potrzebę asymilacji kulturowej, pod którą należy rozumieć całokształt zmian społecznych i psychicznych, jakim ulegają jednostki, przystosowując się do życia w społeczności o odmiennej kulturze. Polityka asymilacyjna, prowadzona przez poszczególne kraje europejskie wobec imigrantów i uchodźców, ma na celu przyspieszenie procesu przystosowania się ich do norm życia społecznego kraju, w którym się osiedlili, a niekiedy wręcz do wykorzenienia innych wartości kulturowych oraz narzucenia norm danego narodu (Boski 2009).

Powyższa sytuacja wymusza potrzebę redefiniowania aktualnej sytuacji społeczno-politycznej oraz uwarunkowań kulturowych, w kontekście których szczególnego znaczenia nabiera rola tłumacza. W dobie globalizacji postawa tłumacza oraz społeczny wymiar roli tłumacza ulegają ciągłym przemianom, a „tworzenie jego wizerunku poprzez pragmatyczny i zawodowy kontekst jest dynamiczny i podlega różnorodnym uwarunkowaniom” (Piotrowska 2007: 1). Za szczególną jej odmianę należy uznać rolę tłumacza w ramach przekładu środowiskowego, który będziemy za Urszulą Dąbmską-Prokop definiować jako tłumaczenie ustne

(...) bilateralne, zdanie po zdaniu, bez notatek, np. na zebraniach, w sytuacji wielojęzyczności, w negocjacjach, gdy tłumacz nie tylko przekazuje treść wypowiedzi, ale także może interweniować (wypowiadać własne zdanie czy stosować modyfikację, np. skróty lub zmiany rejestru) (...); ma miejsce w negocjacjach, w dyplomacji, w turystyce, w mediach, w sądzie czy np. w ośrodku zdrowia na użytek imigrantów, itp. (por. Gile 1995, Kopczyński 1997, Tryuk 2006). Stosowane jest tam, gdzie istnieje potrzeba komunikacji między osobami nie znającymi języka, ani zwyczajów kraju, w którym szukają

¹ Jak wynika z danych Urzędu ds. Cudzoziemców co roku w Polsce składanych jest ponad 6 tysięcy wniosków o przyznanie statusu uchodźcy. Większość starających się o status uchodźcy to obywatele krajów b. ZSRR, najwięcej z Czeczenii, Inguszetii, Dagestanu, Gruzji – zob. (Roczniki Statystyczne RP).

zatrudnienia (np. Polacy w Wielkiej Brytanii) albo azylu politycznego (np. Czeczeni czy Gruzini w Polsce) (...). (Dąmbska-Prokop 2010: 8, 210).

Rola tłumacza w przekładzie środowiskowym

Jak wynika z danych statystycznych, publikowanych przez Wydziały ds. Cudzoziemców oraz raportów organizacji pozarządowych, monitorujących potrzeby w tym zakresie, największe zapotrzebowanie w sferze tłumaczenia środowiskowego w Polsce odnotowuje się w zakresie języka angielskiego, rosyjskiego, wietnamskiego, francuskiego i czeczeńskiego (zob. Rocznik Statystyczny RP; Baczyński-Sielaczek 2012).

W ramach tłumaczenia środowiskowego tłumacz ma za zadanie ułatwić kontakty obcokrajowców z przedstawicielami organów państwa i instytucjami: policją, sądami, ośrodkami przyjmującymi imigrantów itp., obejmujących takie kwestie, jak:

- regulacja zatrudnienia (urząd skarbowy, urząd miast itd.),
- legalizacja pobytu (wydział dla cudzoziemców, wydział meldunkowy itp.),
- uzyskanie statusu uchodźcy (sąd, ośrodek dla uchodźców),
- sprawy codzienne (wydział spraw społecznych i zdrowia, szpital, ośrodek pomocy społecznej, szkoła itd.).

Tłumaczenie środowiskowe stanowi szczególny przypadek aktu komunikacyjnego, w którym tłumacz odgrywa istotną rolę. Nie tylko staje się aktywnym uczestnikiem aktu komunikacji, ale także jest czynnikiem mającym istotny wpływ na jej przebieg. Poza przekazem treści komunikatu zadaniem tłumacza w powyższym akcie jest również koordynowanie i kontrolowanie rozmowy w celu osiągnięcia skutecznej komunikacji, opuszczenie nierelevantnych informacji, czynienie metakomentarzy, służenie pomocą rozmówcom oraz zastosowanie różnorodnych strategii ratowania twarzy (Pöllabauer 2004; Tryuk 2007: 473).

Tym samym, poza funkcją pośredniczącą, w zależności od warunków, w jakich odbywa się tłumaczenie, tłumacza środowiskowego często postrzega się jako „rzecznika, pomost kulturowy lub doradcę językowego stron uczestniczących

w spotkaniu. Wymienia się również inne pełnione przez niego funkcje, takie jak adwokat, mediator, informator” (zob. Dąbska-Prokop 2010: 280).

Zadania w ramach tłumaczeń środowiskowych określają szczególną postawę tłumacza, która, jak przedstawiono powyżej, znacząco odbiega od zasady zawodowej neutralności i bezstronności, a także zasady zachowania wierności w tłumaczeniu, które preferowane są w zapisach prawnych, kodeksach oraz literaturze teoretycznej. Na temat istniejącego rozdzwielu między rzeczywistymi potrzebami a założeniami teoretycznymi w zakresie tłumaczeń ustnych wielokrotnie zwracała uwagę w swoich publikacjach Małgorzata Tryuk (Tryuk 2007: 467-476; Tryuk 2012)².

Kompetencje tłumacza środowiskowego

Zadania tłumacza środowiskowego w Polsce najczęściej wykonywane są nieodpłatnie (wolontariusze, osoby spokrewnione), albo w ramach podstawowych obowiązków służbowych (urzędnicy, funkcjonariusze). Uznaje się, że jego podstawowym zadaniem jest wspomaganie aktu komunikacji na poziomie podstawowym. Dlatego też w powszechnym rozumieniu czynności te może wykonywać każda osoba wykazująca się podstawową znajomością języka obcego.

Tymczasem tłumaczenie środowiskowe na rzecz uchodźców odbywa się w bardzo różnorodnych środowiskach socjalnych oraz przestrzeniach społecznych i instytucjonalnych. Tego typu przekład wymaga od tłumacza znajomości bardzo specjalistycznej wiedzy. Poza oczywistą znajomością języka źródłowego i docelowego, tłumacz środowiskowy winien posiadać kompetencje w zakresie przekładu fachowych terminów (medycyna), dokumentów procesowych, urzędowych, wykazywać się doskonałą znajomością prawa oraz procedur administracyjnych (prawo). Wykonywanie przez tłumaczy środowiskowych tłumaczeń ustnych na potrzeby organów państwowych (sądy, ośrodki dla cudzoziemców, straż graniczna itp.)

² Na temat motywu tłumacza „widocznego”, zaznaczającego swoją obecność w procesie przekładu oraz o rezygnacji w roli „niewidocznego przepisywacza”, pisał m.in. w latach dziewięćdziesiątych amerykański badacz, tłumacz teoretyk i tłumacz literatury Lawrence Venuti – zob. (Venuti 2008).

wymaga od niego dodatkowych predyspozycji oraz cech i umiejętności, stawianych tłumaczom ustnym: zdolność do koncentracji, dobra pamięć (szczególnie krótkotrwała), umiejętność natychmiastowego tłumaczenia wypowiedzi, odpowiednia artykulacja, umiejętność rozumienia skrótów myślowych i inne³.

Przekład środowiskowy odbywa się w warunkach określonego układu komunikacyjnego. Specyfika tegoż aktu wymaga od tłumacza komunikacyjnej kompetencji tłumaczeniowej, rozumianej jako „zdolność właściwego i odpowiedniego reagowania jako aktywny uczestnik w sytuacjach komunikacyjnych zadań tłumaczeniowych” (Király 1995: 215). Niejednokrotnie skuteczność tej komunikacji uwarunkowana jest kwestiami kulturowymi, co wymaga od tłumacza także przygotowania w zakresie komunikacji niewerbalnej oraz wiedzy w zakresie komunikacji międzykulturowej⁴.

Oczywistym jest, że opanowanie tak szerokiego wachlarza kwalifikacji, obejmujących zarówno wiedzę ogólną i specjalistyczną, jak i wysokie kompetencje językowe i kulturowe, wymaga niezbędnych cech osobowościowych oraz specjalnych umiejętności, nabywanych w toku wieloletniego szkolenia zawodowego, które w warunkach polskich nie jest realizowane. Szczególnie jest to zauważalne w zakresie potrzeb imigrantów i uchodźców, które stanowią odrębną przestrzeń aktywności tłumaczy środowiskowych.

Istotnym problemem w tym kontekście jest brak świadomości osób, które występują w roli tłumaczy, pozbawionych odpowiedniego przygotowania zawodowego, a nade wszystko świadomości co do konsekwencji ich działań. Jednocześnie sposób przeprowadzenia przesłuchania oraz praktyki stosowane w jego trakcie są jednymi z głównych czynników mających wpływ na ocenę wiarygodności cudzoziemca dokonywaną przez organ państwa. Cudzoziemcy wielokrotnie spotykają się z problemem podwójnego badania błędnej interpretacji jego słów. W pierwszej kolejności oświadczenia cudzoziemca są bowiem tłumaczone przez tłumacza, następnie przetłumaczone już słowa są przedmiotem interpretacji dokonywanej przez przesłuchującego funkcjonariusza, urzędnika czy też sędziego.

³ Na temat pojęcia jakości w przekładzie ustnym – zob. (Kościałkowska-Olkońska 2007/2008: 105-116).

⁴ Teoretycy komunikacji międzykulturowej wprowadzają pojęcie etnolektu konwersacyjnego – wyznaczające rodzaj zachowania komunikacyjnego, werbalnego i niewerbalnego danej wspólnoty etnicznej (Gudykunst 1983; Kerbrat-Orecchioni 1998: 63).

Udowodnienie, iż tłumaczenie zostało dokonane błędnie lub nieprawidłowo dokonano interpretacji oświadczeń cudzoziemca jest praktycznie niemożliwe. Błędne tłumaczenie czy też interpretacja może prowadzić do poważnych konsekwencji prawnych po stronie cudzoziemca, np. odmowy udzielenia mu ochrony na terytorium RP czy też legalizacji jego pobytu na tym terytorium, a wobec tego także wydania decyzji o wydaleniu go z Polski (zob. Wencel, Kalus 2009; Wencel, Kalus 2010).

Możliwość wzajemnej komunikacji jest kwestią kluczową w przypadku wizyty u specjalisty (lekarza, psychologa), gdzie brak wspólnego języka sprawia, że cudzoziemiec nie jest w stanie wyrazić swoich myśli, powiedzieć jakie ma problemy czy potrzeby. Z kolei nierozumiejący go specjalista nie jest w stanie postawić odpowiedniej diagnozy, ani przekazać zaleceń. Należy przy tym zaznaczyć, że rozwiązanie, w którym w trakcie wizyty u lekarza tłumaczem jest funkcjonariusz, dodatkowo wpływa niekorzystnie na przebieg spotkania, któremu towarzyszy poczucie zawstydzenia, a nawet lęku. W takich okolicznościach wizyta u lekarza staje się bezcelowa.

Z punktu widzenia ochrony prawa do prywatności cudzoziemca i skuteczności oferowanej pomocy należałoby w takich przypadkach starać się zapewnić obecność tłumacza neutralnego. Ponadto o ile w sytuacji przyjmowania do ośrodka obecność funkcjonariusza SG władającego językiem cudzoziemca jest naturalna, o tyle wydaje się, że tłumacz towarzyszący podczas wizyty u lekarza czy psychologa powinien być zdecydowanie osobą neutralną, budzącą u cudzoziemca zaufanie. W rzeczywistości w przypadkach nagłej hospitalizacji i przygotowania do zabiegów brakuje pomocy tłumacza. Najczęściej wzywa się pracownika SG, władającego językiem zrozumiałym dla cudzoziemca. Funkcjonariusze SG nie posiadają jednak przetłumaczonych na języki zrozumiałe dla cudzoziemców dokumentów umożliwiających im wyrażenie świadomej zgody na zabiegi. Podczas zabiegów przeprowadzanych w szpitalu brakuje obecności tłumacza, zaś wszelkie dokumenty, które podpisuje cudzoziemiec, są w wersji polskiej (w tym także te dotyczące świadomej zgody na zabieg). W trakcie monitoringu przeprowadzonego przez Stowarzyszenia Pomocy Prawnej odnotowano przypadki, gdy cudzoziemiec przyznawał, że nie był świadom, na jakiego rodzaju zabieg się zgodził.

Psychologowie pracujący w ośrodkach SG nie są do tej roli należycie przygotowani i nie przeszli odpowiednich szkoleń w zakresie pracy z osobami z innych kręgów kulturowych. Pracę psychologów ogranicza również fakt, że większość z nich nie posługuje się biegle językiem cudzoziemców, w związku z czym prawie każda rozmowa i konsultacja wiąże się z koniecznością wezwania tłumacza. Angażowani w pracę tłumacze często są również pracownikami SG, co jest niezgodne z zasadami etyki i poufności pracy psychologa. Żaden z tłumaczy rozmów i konsultacji psychologicznych nie przeszedł szkoleń dotyczących tłumaczenia dla służby zdrowia i tłumaczenia procesu konsultacji i terapii psychologicznej. Wyżej wymienione ograniczenia sprawiają, że pomoc psychologiczna, którą objęci są cudzoziemcy przebywający w ośrodkach strzeżonych, w praktyce ogranicza się do sporadycznych i doraźnych interwencji. Przypadek Kętrzyna jest wyjątkiem potwierdzającym regułę, w pozostałych ośrodkach najczęściej specjaliści wykazują się niedostateczną znajomością języków obcych. W charakterze wymownego przykładu odwołajmy się do historii opisanych w reportażu Katarzyny Regulskiej:

W ośrodku w Białymstoku jest trzech psychologów, którzy jak informuje zastępca naczelnika ośrodka, mówią w językach ogólnych, czyli angielskim i rosyjskim. Przy wcześniejszym kryzysie przyszły do Jeana [historia opowiada o załamaniu psychicznym osoby osadzonej w ośrodku – K.R.] psychołożka z tłumaczką mówiącą – według niego źle po francusku. Rozmawiali łamaną francuszczyzną i po rosyjsku. W innym ośrodku psycholog przyszedł na badanie psychologiczne z Google Translatorem. Pacjentka jednak odmówiła tego rodzaju pomocy (Regulska 2012).

Odnotujemy jeszcze jedną sytuację, na którą bezpośredni wpływ ma akt komunikacji językowej. Ogromną rolę w toku postępowania administracyjnego odgrywa wywiad statusowy. Wywiad statusowy to rozmowa cudzoziemca z pracownikiem Urzędu do Spraw Cudzoziemców na temat powodów, dla których prosi o status uchodźcy. To najważniejszy moment procedury – na podstawie tego, co powie cudzoziemiec, władze zdecydują, czy potrzebuje ochrony. Wywiad prowadzony jest w obecności tłumacza,

chyba, że pracownik Urzędu mówi w języku cudzoziemca. Jest zapisywany po polsku. Po zakończeniu wywiadu jego zapis musi być cudzoziemcowi odczytany – można wtedy zweryfikować nieścisłości, jeśli się je zauważy (w tej sytuacji ważna jest obecność pełnomocnika). Cudzoziemiec otrzymuje kopię zapisu swojego wywiadu.

A zatem w roli tłumacza środowiskowego na rzecz uchodźców bardzo często występuje funkcjonariusz. Takie rozwiązania są powszechnie stosowane ze względów logistycznych i finansowych. Stąd w ośrodkach dla uchodźców rozwiązanie problemu komunikacji jest jednym z najważniejszych wyzwań. Przede wszystkim jest niezbędne podwyższanie kompetencji językowych funkcjonariuszy Straży Granicznej, aby mogli porozumiewać się z osadzonymi cudzoziemcami przynajmniej w podstawowych językach (rosyjskim i angielskim).

Przy czym trudno ustalić ilu funkcjonariuszy władza np. językiem rosyjskim (większość osadzonych w polskich ośrodkach to osoby rosyjskojęzyczne). Z informacji uzyskanych od funkcjonariuszy w trakcie monitoringu, przeprowadzonego przez Stowarzyszenie Interwencji Prawnej, wynika, że większość z nich mówi tylko po polsku, a jedynie niektórzy posługują się rosyjskim (lub angielskim). Nie należy do rzadkości fakt, że osoba pierwszego kontaktu z cudzoziemcami nie posługuje się żadnym innym językiem niż polski. Do komunikacji funkcjonariusze i cudzoziemcy na oddziale używają „mieszaniny” języka polskiego i rosyjskiego w podstawowym zakresie.

Podobną opinię na temat niedostatecznej kompetencji językowej przedstawicieli służby administracyjnej oraz funkcjonariuszy służb granicznych miałam okazję zaobserwować na podstawie doświadczenia własnego. Ponad dwudziestoletni staż pracy tłumacza przysięgłego wielokrotnie dawał mi możliwość przekonać się o tym, chociażby podczas przesłuchań osób zatrzymanych na granicy z Obwodem Kaliningradzkim, czy też szkoleń dla funkcjonariuszy w Ośrodku w Kętrzynie⁵.

Sytuację, w której tak ważna sfera tłumaczeń wykonywana jest przez osoby, nie posiadające dostatecznych kompetencji

⁵ Na przykład w roku 2011 Ośrodek w Kętrzynie zatrudniał na etacie zaledwie dwóch funkcjonariuszy, władających biegle językiem rosyjskim z uwzględnieniem aspektów języka prawniczego (absolwenci specjalistycznych Studiów podyplomowych w zakresie języka sądowego i prawniczego).

językowych i kulturowych należy uznać za niedopuszczalną. W docelowym wariacie należałoby zapewnić cudzoziemcom stały dostęp do tłumaczy środowiskowych, kompleksowo przygotowanych, jak w przypadku każdego zawodu, do wykonywania swoich czynności.

Kształcenia tłumaczy środowiskowych oraz wypracowanie norm wykonywania tego zawodu pozostają aktualnym zagadnieniem współczesnego przekładoznawstwa oraz dydaktyki szkoły wyższej. Ponieważ kompetencji tłumacza nie nabywa się w wyniku transferu międzyjęzykowego, ale poprzez interaktywne zachowanie reagowanie w sytuacji tłumaczeniowej osadzonej w specyficznych realiach kulturowych, kształcenie tłumaczy środowiskowych powinno obejmować specjalnie opracowany program z uwzględnieniem specyfiki tego rodzaju tłumaczeń.

Za niezbędne w tym przypadku należy uznać takie techniki interaktywne, jak praca grupowa, refleksja nad problemem, proces decyzyjny w fazach refleksyjnych, gra symulacyjna, studium przypadku, ćwiczenia problemowe, symulacja, uświadomienie problemu tłumaczeniowego, werbalizacja poszukiwania rozwiązania itp. Ponadto, uznając nierozzerwalny związek wiedzy praktycznej i teoretycznej jako elementów budujących kompetencję tłumaczeniową, należałoby uwzględnić możliwość odbywania praktyk zawodowych w zakresie przekładu środowiskowego. Pomocnym byłoby nawiązanie przez instytucje kształcące tłumaczy stałej współpracy z wybranymi organizacjami pozarządowymi, ośrodkami pomocy itp.

Profil kształcenia tłumaczy winien być uwarunkowany aktualnymi potrzebami i reagować na zapotrzebowania rynku, a te, jak staraliśmy się pokazać w naszych rozważaniach, w zakresie przekładu środowiskowego są znaczące. Stąd aktualna specyfika kształcenia na kierunkach neofilologicznych dowodzi konieczności zredefiniowania programów nauczania oraz metod kształcenia, zwłaszcza w zakresie tłumaczeń ustnych. Analizując programy studiów na kierunkach filologicznych, realizowanych w systemie szkolnictwa wyższego w Polsce, łatwo bowiem zauważyć, że zagadnienia związane z teorią i praktyką przekładu środowiskowego w ogóle nie są w nich uwzględnione.

Typowe zagadnienia problemowe, takie jak problemy tłumaczeniowe, szczególne zjawiska kulturowe w przekładzie,

strategie przekładowe, komunikacja interkulturowa, mediacyjna rola tłumacza jako pośrednika kulturowego, należy więc uzupełnić o aspekty charakteryzujące specyficzny układ komunikacyjny, jakim jest przekład środowiskowy. Absolwenci specjalności przekładowych powinni być wyposażeni w wiedzę w zakresie strategii przekładowych w transpozycji elementów kulturowych w tłumaczeniu środowiskowym, koncepcji strategicznego tłumaczenia oraz procesów decyzyjnych. Zasadniczym celem wprowadzenia nowych treści programowych jest uwrażliwienie adeptów sztuki przekładu na określone zjawiska kulturowe oraz podniesienie świadomości znaczenia czynników i problemów kulturowych w procesie tłumaczenia środowiskowego, realizowanego m.in. na rzecz imigrantów i uchodźców (por. Płusa 2000; Płusa 2007; Zieliński 2005).

Uwagi końcowe

Jednakże w Polsce brak uregulowań prawnych określających status tłumacza środowiskowego oraz zasady wykonywania tłumaczeń w tym zakresie. Nie zostały, jak dotąd, wypracowane normy dotyczące wykonywania zawodu tłumacza środowiskowego, a zatem nie funkcjonują w praktyce kryteria dla adeptów tego zawodu. Jednocześnie istniejące akty prawne regulujące status tłumacza w Polsce (*Ustawa o tłumaczach*), jak i inne dokumenty określające formalne aspekty tłumaczeń, kwalifikacje tłumacza oraz jego warsztat, w tym *Kodeks tłumacza przysięgłego (sądowego)*, są mało przydatne dla adeptów tłumaczeń ustnych środowiskowych. Szczególna aktywność organizacji pozarządowych, niezależnych w swoich działaniach i stosujących własne normy i standardy językowe, nie wyczerpuje aktualnych potrzeb⁶.

Nadal czynności tłumacza przysięgłego wykonują tłumacze naturalni, absolwenci kierunków filologicznych, wolontariusze, funkcjonariusze i urzędnicy. Ponadto w tej roli niejednokrotnie przychodzi wystąpić tłumaczom przysięgłym, których przygotowanie w zakresie wymogów formalno-prawnych pozostaje w sprzeczności

⁶ Szerzej na temat przekładu środowiskowego w kontekście tłumaczeń prawniczych – zob. NDiaye (2014: 63-68).

z rolą, którą pełni tłumacz środowiskowy. Jak pisaliśmy wcześniej mamy bowiem do czynienia z odmiennym układem komunikacyjnym, a zatem i rola tłumacza ulega zmianie.

Skalę potrzeb w zakresie przekładu środowiskowego Małgorzata Tryuk określała następująco:

Trudno dziś powiedzieć, w jakim kierunku rozwinie się przekład środowiskowy w Polsce. Czy tłumaczenie środowiskowe stanie się zawodem porównywalnym pod względem swojego znaczenia i uznania do tłumaczenia konferencyjnego, czy przeciwnie – będzie postrzegane jako rodzaj pracy wykonywanej przez mniej lub bardziej utalentowanych językowo wolontariuszy? (...) Biorąc pod uwagę różnorodność sytuacji i miejsc, w których potrzebny jest tłumacz środowiskowy, konieczny jest opis zadań, stojących przed tłumaczeniem, ról, jakie ma do spełnienia, oraz norm tego typu przekładu, które byłyby na tyle ogólne, aby spełnić oczekiwania użytkowników tłumaczenia (Tryuk 2006: 53).

Słowa wypowiedziane przed dziesięciu laty nabierają na sile dzisiaj, zwłaszcza wobec perspektywy nowej fali uchodźczej, zapowiadanej w Polsce w 2016 roku. Wypracowanie profesjonalnych standardów w zakresie tłumaczeń środowiskowych, to nie tylko potrzeba chwili, ale wręcz konieczność, którą należy rozpatrywać nie tylko w kontekście etyki zawodowej, ale także, a może przede wszystkim, w ramach zagadnień odpowiedzialności za losy drugiego człowieka.

Bibliografia

Baczyński-Sielaczek, Rafał. 2012: *Raport z badania potrzeb szkoleniowych pracowników socjalnych Ośrodków Pomocy Społecznej i Wydziałów Spraw Społecznych i Zdrowia Urzędów Dzielnic m. st. Warszawy w zakresie pracy z cudzoziemcami*. T. 3. Seria: *Analizy Raporty Ekspertyzy*. Warszawa: Stowarzyszenie Interwencji Prawnej.

- Boski, Paweł. 2009. *Kulturowe ramy zachowań społecznych*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Dąbska-Prokop, Urszula, 2010. *Nowa encyklopedia przekładoznawstwa*. Kielce: Wyższa Szkoła Umiejętności im. Stanisława Staszica w Kielcach.
- Gudykunst, William B. 1983. *Intercultural Communication Theory. Current Perspectives*. Beverly Hills: Sage Publications.
- Kerbradt-Orecchioni, Catherine. 1998. *Les Inteactions verbales. Variations culrureslles échanges rituelles*. Paris: A. Collin.
- Kiraly, Donald. 1995. *Pathways to Translation. Pedagogy and Process*. Kent: Kent State University Press.
- Komorowska, Hanna i Zajac, Jolanta. Red. 2012: *Kompetencje językowe podstawą sukcesu zawodowego i społecznego w Europie / Multilingual Competences for Professional and Social Success in Europe*. Warszawa: Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji.
- Kościółkowska-Okońska, Ewa. 2007/2008. Kryteria jakości w ewaluacji przekładu ustnego. *Rocznik Przekładoznawczy. Studia nad teorią, praktykę i dydaktykę przekładu* 3-4: ss. 105-116.
- Ndiaye, Iwona A., 2014, Przekład środowiskowy na rzecz uchodźców w Polsce – między mitem i rzeczywistością. *Między Oryginałem a Przekładem* 24: ss. 63-68.
- Piotrowska, Maria. 2007. *Proces decyzyjny tłumacza. Podstawy metodologii nauczania przekładu pisemnego*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej.
- Plusa, Paweł. 2000. *Kształcenie tłumaczy*. Częstochowa: Wyższa Szkoła w Częstochowie.
- Plusa, Paweł. 2007. *Rozwijanie kompetencji przekładu i kształcenie tłumaczy*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Pöllabauer, S. 2004. Interpreting in asylum hearings. Issues of role, responsibility and Power. *Interpreting* 6: ss. 2.
- Regulska, Katarzyna. 2012: Walizka z wyrokiem. Polacy wysłali mnie na śmierć. *Gazeta Wyborcza. Duży Format*, 6 listopada. www.wyborcza.pl.
- Roczniki Statystyczne RP*. www.stat.gov.pl.
- Tryuk, Małgorzata. 2006. *Przekład ustny środowiskowy*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Tryuk, Małgorzata. 2007. *Obraz tłumacza środowiskowego. Od tłumacza niewidocznego do tłumacza współdecydującego*.

- W: *Językowy obraz świata w oryginale i przekładzie*: materiały z konferencji naukowej zorganizowanej przez Instytut Lingwistyki Stosowanej Uniwersytetu Warszawskiego w Warszawie w dniach 25-27 listopada 2005, red. Krzysztof Hejwowski i Anna Szczęsny, 467-476: Warszawa: Instytut Lingwistyki Stosowanej Uniwersytetu Warszawskiego.
- Tryuk, Małgorzata. 2012. *Ty nic nie mów, ja będę tłumaczył. O etyce w tłumaczeniu ustnym*. Warszawa: .Wyd. Wydział Lingwistyki Stosowanej UW.
- Wencel, Katarzyna i Kalus, Witold. 2010. *Dyskryminacja cudzoziemców w Polsce w latach 2008–2010*. T. 6. Seria: *Analizy Raporty Ekspertyzy*. Warszawa: Stowarzyszenie Interwencji Prawnej.
- Wencel, Katarzyna. 2009: *Prawa cudzoziemców w postępowaniu przed organami administracji publicznej*. T. 4 Seria: *Analizy Raporty Ekspertyzy*. Warszawa: Stowarzyszenie Interwencji Prawnej.
- Venuti, Lawrence. (2008). *The Translator's Invisibility. A History of Translation*. London – New York: Routledge.
- Zieliński, Lech (2005). Nauczania przekładu (tekstów fachowych) na kierunkach neofilologicznych. Stan obecny, perspektywy rozwoju. W: *Język trzeciego tysiąclecia III*. T. 2: Konteksty przekładowe. Red. Maria Piotrowska. Kraków: Tertium.